

היום נלמד בעזרת ה':

בבא מציעא דף קז

(בעמוד הקודם)

מיתיבי 'מגנת פורים' לפורים: מעות שגובים הגבאים מבני העיר לחלק לעניים לצורך סעודת פורים, יתנו את הכל לעניים בפורים. ואין מדקדקין בדבר לומר שמספיק לעניים בפחות ממה שגבו ואת השאר יתנו לקופת הצדקה, אלא נותנים להם הכל.

והמעות שהעני קיבל לסעודת פורים עליו להשתמש בהם רק לסעודת פורים, והוא לא יכול להשתמש בהם אפילו לקנות מהם רצועה לסנדלו, אלא אם כן התנה במעמד אנשי העיר שהוא רוצה להשתמש במעות לדברים אחרים. עד כאן דברי רבי יעקב שאמר משום ר"מ. ורשב"ג מיקל שהעניים יכולים לשנות ולהשתמש במעות לדברים אחרים.

מוכח שלדעת רשב"ג מותר לשנות בדבר שהשני לא חסר ממנו כי השני לא מקפיד על כך. ואם כן לא יתכן להסביר שרשב"ג אוסר במשנה לשנות מחיטים לשעורים בגלל שאסור לשנות מדיבורו, שהרי אין בזה קפיידא לבעל השדה.

תשובה: אמר אביי: באמת טעמו של רשב"ג מסיבה אחרת. בגלל שהדבר מזיק לקרקע. וכמו שאמר 'מר' (הוא רבה בר נחמני שגידל את אביו בביתו כי אביו היה יתום) - מי שרוצה ש'תבור' הקרקע שלו ולא תצמיח, שיזרע אותה שנה אחת חיטים ושנה אחת שעורים. או שיזרע שנה אחת שתי (לאורך) ושנה אחת ערב (לרוחב). כי השינוי הזה מכחיש את הקרקע. לפי זה מובן טעמו של רשב"ג. יש לחשוש שמא דוקא אמר לו בעל השדה לזרוע חיטים, כי בשנה שעברה הוא זרע חיטים ואם הוא ישנה ויזרע שעורים הוא יקלקל לו את הקרקע.

ולא אמרן אלא דלא כריב ותני: וכל זה דוקא אם הוא לא חרש לאחר הקצירה של המין הראשון וחרש שוב פעם לפני הזריעה של המין השני. אבל אם עשה כן הוא לא מכחיש את הקרקע.

*

למדנו במשנה: תבואה לא יזרענה קטנית:

מתני ליה רב יהודה לרבין: רב יהודה שנה לרבין את המשנה וגרס לו "תבואה יזרענה קטנית". אמר לו רבין והרי אנו גורסים במשנה "תבואה לא יזרענה קטנית!"

אמר לו לא קשיא הא לן והא להו: המשנה מדברת בארץ ישראל שהיא מקום של הרים והקרקע שלה קשה, ולכן לא יזרע קטנית כי הוא יכחיש את הקרקע. אבל אנחנו נמצאים בבבל שהיא מקום של אגמי מים והקרקע רכה, ואין לחשוש להכחשת הקרקע ולכן הוא יכול לזרוע מה שירצה.

א"ל רב יהודה לרבין בר רב נחמן - רבין אחי! הני תחלי דבי כיתנא: שחליים הצומחים בשדה פשתן, מותר לעקור אותם ואין בהן משום גזל. כי הם מכחישות את הפשתן, והבעלים מרוויח הרבה יותר מהפשתן המשובח שיצמח לו ללא השחליים. אבל אם השחליים צומחים על גבולות הערוגה ולא בתוכה, יש בהן משום גזל. כי הם לא מכחישות את הפשתן. ואם השחליים נשארו זמן רב בשדה עד שהם התקשו והם ראויים לשמש כ'זרע', אפילו אם הן עומדות בתוך ערוגת הפשתן יש בהם משום גזל, כי כבר אין תועלת לפשתן אם יעקור אותם, ומה שכבר הפסיד בעל השדה הוא הפסיד.

א"ל רב יהודה לרבין בר ר"נ - רבין אחי הני דילי דילך ודילך דילי: השדה שלי והשדה שלך סמוכות זו לזו, ויש אילנות בשדה שלי שהשורשים שלהם נכפפים ויונקים מעבר לגדר מתוך הקרקע שלך, ויש אילנות בשדה שלך ששורשיהם יונקים מהקרקע שלי. ומכיון שהמנהג הוא ש'בני המיצר' (כלומר אלו ששדותיהם סמוכות זו לזו משני עברי המיצר) נוהגים שהולכים אחר הינקה של שורשי האילן, אם כן יש אילנות שלי שהם שלך ויש אילנות שלך שהם שלי.

דאיתמר: וכמו שלמדנו שנחלקו בזה רב ושמואל. [והגמרא באה לומר שאע"פ שהלכה כשמואל בדנינים, אמר רב יהודה לרבין שהולכים אחר השורשים מכיון שכך המנהג דרישה].

מיתיבי אילן העומד על המיצר יחלוקו. תיובתא דרב!

תרגמא שמואל אליבא דרב: תירץ שמואל את שיטתו של רב. בביריתא מדובר באילן העומד על המיצר ושורשיו נוטים לכאן ולכאן, ולכן שניהם חולקים בפירותיו בשווה. קושיא: **אי הכי מאי למימרא:** מה החידוש? תירוץ: **לא צריכא דתלי טוניה**

לחד גיסא: מדובר שענפיו הטעונים פירות נוטים לצד אחד. קושיא: **ואכתי מאי למימרא:** ועדיין מה חידוש. תירוץ: **מהו דתימא דא"ל פלוג הכי קמ"ל דאמר ליה מאי חזית דפלגת הכי פלוג הכי:** היה מקום לומר שבעל השדה שלכיוונו נוטים הפירות יכול לטעון שעליהם לחלוק את הפירות באמצע לאורך המיצר, ואז הוא יקבל את הפירות. קמ"ל שבעל השדה שכנגדו טוען לו לא נחלוק את העץ לאורך אלא לרוחב ואז שנינו נקבל פירות בשווה.

א"ל רב יהודה לרבין בר ר"נ - רבין אחי, לא תזבין ארעא דסמיכא למתא: אל תקנה שדה הסמוכה לעיר כי האנשים מסתכלים עליה ותהיה בה 'עין הרע'.

בשעה שעומדת בקמותיה: כשהתבואה עומדת 'בקמה'. כדי שלא יפסיד את השדה של חבירו על ידי העין הרע שלו.

קושיא: **איני והא אשכחינהו רבי אבא:** פגש רבי אבא את תלמידיו של רב, ושאל אותם מה פירש רב בפסוקים "ברוך אתה בעיר וכו'".

שלא תמצא אשתך ספק נדה בשעת ביאתך מן הדרך: כלומר אפילו ספק נידה, וכל שכן ודאי.

ואמר להו (רבי אבא) - ר' יוחנן לא אמר הכי: רבי יוחנן לא פירש כך את הפסוקים, אלא כדלדלהן.

ברוך אתה בעיר שיהא בית הכסא סמוך לשולחנך: כלומר סמוך לביתך ולא תצטרך להרחיק בשדות. אבל בית הכנסת סמוך לבית אין זו מעלה לדעת רבי יוחנן, כי עדיף בית הכנסת רחוק כדי להרוויח 'שכר פסיעות'.

ברוך אתה בשדה שיהו נכסיך משולשין וכו': כדי שאם בשנה אחת ילקה מין אחד או שניים, ישאר לו המין השלישי.

הקושיא: מוכח שלדעת רב שדה הסמוכה לעיר היא דבר טוב. אך הרי אמר רב יהודה לרבין שלא יקנה שדה הסמוכה לעיר על פי דברי רב שיש בזה עין הרע!

תירוץ: **לא קשיא, הא דמהדר ליה שורא ורתקא הא דלא מהדר ליה שורא ורתקא:** מה שאמר רב ששדה הסמוכה לעיר זו ברכה, מדובר בשדה המוקפת חומה וגדר אבנים שאי אפשר לראות מה שבתוכה. ומה שאמר רבין בשם רב שיש עין הרע בשדה הסמוכה לעיר, מדובר בשדה שאינה מוקפת חומה.

”וְהִסִּיר יְהוָה מִמֶּךָ כָּל חַלְיִי”: הגמרא מביאה את פירושיהם של האמוראים באיזו מחלה מדובר.

אמר רב זו עין: עין הרע. רב לשיטתו שכמעט כולם מתים על ידי עין הרע. שרב נכנס לבית הקברות ‘עשה מה שעשה’ כלומר אמר לחש (על פי קבלה), ואמר שתשעים ותשעה מהקבורים כאן מתו בעין הרע ואחד מת בדרך רגילה.

ושמואל אמר זה הרוח: כל המחלות מגיעות על ידי רוח מסוימת שנושבת בזמן מסויים, ולכל אדם יש סוג של רוח בזמן מסויים שגורמת לו למחלות.

קושיא: ולשמואל הא איכא הרוגי מלכות: שמתים בחרב ולא על ידי רוח. **תירוץ**: **הנך נמי אי לאו זיקא עבדי להו סמא וחיי**: גם הם, אם לא היתה רוח, היו יכולים לחבר את הראש עם הגוף על ידי סם מיוחד העשוי מצמחים והם היו חיים.

ר’ חנינא אמר זו צינה: קור. דא”ר חנינא שצינים ופחים מגיעים בפשיעת האדם שלא נזהר בהם. וכוונת הפסוק שה’ יחמם את העולם באופן שלא יצטרכו להיזהר מצינים ופחים (תוס’ כתובות ל’).

פחים: חום.

ר’ אלעזר אמר זו מרה: המרירות שבכיס המרה מתגברת ומתפשטת בגידים ובעצמות.

דבר אחר - **מחלה ששמונים ושלושה חלאים תלוין במרה**: ‘מחלה’ בגימטריא 83. ואת כל המחלות הללו, פת שחרית במלח וקיתון של מים מבטלים אותן, וכפי שנלמד מפסוק לקמן.

ת”ר י”ג דברים נאמרו בפת שחרית מצלת מן החמה ומן הצנה, ומן הזיקין (הרוח שעליה דיבר שמואל למעלה), ומן המזיקין, ומחכימת פתי (דעתו מיושבת עליו כי הוא לא רעב), וזוכה בדיון (אם יש לו דיון בבית דין הוא מצליח לטעון טענות כראוי כי דעתו מיושבת עליו), ללמוד תורה וללמד (מהטעם הנ”ל שדעתו מיושבת עליו), ודבריו נשמעין (מהטעם הנ”ל הוא מדבר בטוב טעם), ותלמודו מתקיים בידו, ואין בשרו מעלה הבל (זיעה וזוהמא), ונזקק לאשתו ואינו מתאוה לאשה אחרת (אם הוא אדם שיש לו הרהורים, הוא תובע את אשתו בבוקר ואז כשהוא יוצא לשוק, ורואה נשים הוא לא מתאוה להן. אמנם רק בגלל שהוא אכל יש לו מצב רוח לכך),

והורגת כינה שבכני מעים (תולעים), ויש אומרים אף מוציא את הקנאה ומכניס את האהבה (כי אם הוא לא אוכל הוא נוח לכעוס).

א"ל רבה לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי: מה המקור למה שאומרים האנשים 'שיתין רהוטי רהוט ולא מטו לגברא דמצפרא כרך' - שישים רצים ירוצו והם לא יגיעו לאדם שאכל בבוקר. וכן מה שאמרו רבנן 'השכם ואכול בקיץ מפני החמה ובחורף מפני הצינה'?

"לא ירעבו ולא יצמאו ולא יכם שרב ושמש": בגלל שהם לא ירעבו אלא יאכלו ארוחת בוקר זה יציל אותם מהשרב - מהחום בקיץ, ומהשמש - מהקור בחורף בעת זריחת השמש (מהרש"א).

"ועבדתם את ה' אלהיכם וכו'": זו דרשה של מילות הפסוק **"וְעַבַדְתֶּם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וְגַרְף אֶת לְחֻמְךָ וְאֶת מִימְךָ וְהִסְרְתִי מִחֻלְה מְקַרְבְּךָ"**. בגלל הפת במלח והקיתון של מים 'הסירותי מחלה מקרבך'.

*

א"ל רב יהודה לרב אדא משוחאה: רב אדא היה 'מודד' שטחים. אמר לו רב יהודה שלא יזלזל אפילו במעט שטח, כי אפשר לזרוע בו 'כרכום גינה' שהוא המשובב בכרכומין.

א"ל רב יהודה לרב אדא משוחאה, ד' אמות דאניגרא: ארבע אמות שעל שפת אמת המים בין השדות, שבעלי השדות עושים את התעלה הזו כדי להשקות את שדותם, והם משאירים ארבע אמות על שפת התעלה שהם לא זורעים אותם, כדי לא לקלקל את שפת התעלה. באותם ארבע אמות תזלזל ואל תמדוד אותם בעין יפה ובשפע. אבל בארבע אמות שעל שפת הנהר עצמו אל תמדוד בכלל, אלא תשאיר אותם לפי אומד העין שלך כדי שיהיו בשפע וניכרים לכל.

רב יהודה אמר זאת לשיטתו. שארבע אמות שליד אמת המים שייכות לבעלי השדות, ולכן גם אם תטעה בהם אתה מזיק לאנשים פרטיים והם יכולים למחול לך על כך. ואילו ארבע אמות שעל שפת הנהר שייכות לכל העולם, ומי ימחל לך על כך?!

מכריז רבי אמי מלא כתפי נגדי בתרי עברי נהרא קוצו: רוחב 'מלא כתפיים' של מושכי חבל הספינות (המסייעים לספינות לעבור בנהר), תקצצו מהעצים שעל שפת הנהר, כדי שמושכי החבלים לא יתקעו בעצים הללו.

רב נתן בר הושעיא קץ שיתסר אמתא: קצץ שש עשרה אמות מהעצים שעל שפת הנהר. באו עליו בני 'משרונאי' שהעצים היו שייכים להם והלקו אותו. רב נתן סבר שצריך לקצוץ ברוחב של רשות הרבים שהיא שש עשרה אמה. אך זה לא נכון. כי כאן צריך לקצוץ רק כרוחב מושכי החבלים של הספינה שהוא כמלא הכתפיים שלהם.

רבה בר רב הונא הוה ליה ההוא אנא: היה לו יער על שפת הנהר. באו ואמרו ליה שיקוץ את העצים שעל שפת הנהר. אמר להם קודם שיקצצו בעלי היערות הסמוכים לי מלמעלה ומלמטה (מלפני ומאחרי) את העצים שלהם, ואחר כך אני אקצוץ את שלי.

קושיא: היכי עביד הכי: איך הוא עשה כך? והרי קודם כל עליו לקשוט את עצמו, ואחר כך את אחרים. תירוץ: **התם אנא דבי פרזק רופילא הוה:** שם היה יער סמוך לו מלמעלה ומלמטה השייך לשר של הפרסיים, ולכן הוא אמר שרק אם השר יקצוץ את עציו גם הוא יקצוץ אחריו. בגלל שהוא ידע שהשר לא יקצוץ את עציו, ואם כן אין צורך שהוא יקצוץ את שלו. כי בכל מקרה כבר מושכי הספינות יעברו קודם לכן לעבר השני של הנהר שבו אין עצים, ואין סיבה שהם יחזרו לצד שלו, כי גם אחריו יש יער של השר הפרסי, ולכן הם כבר ישארו בצד השני.